

SZÉPIRODALMI
ÉS
tudományterjesztő
HETILAP,

Felelős szerkesztő :
MEZŐFI VILMOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL :

Budapest, VII., Garay-utcza 32. sz.

a hová a megrendelések intézendők.

Tartalom :

Végrendelet. (Ábrányi Emil.) — A tőkés termelési rendszer. (Rába Sándor.) — A proletár sorsa. Aszalai Antal. (Vége.) — Itt a gyilkos! Képhez. — A tétről. (Schimek Mór.) — Tele van a szívem. (Szabó Endre.) — Péter Naplopó titkos gondolatai. — A pap. — János bácsi meg Pista bácsi igazmondásai. — Mihaszna András közrendőr válogatott köpködései. — Ima. (Gárdonyi Géza.) — Világkrónika. — Szerkesztői üzenetek. — Irodalom

Egyes szám ára 10 krajczár.

Előfizetési ára negyedévre 1.20 kr., félévre 2.40 kr.

Megjelenik minden vasárnap.

Figyelem!!!

Értesítés.

Figyelem!!!

A négy színben nyomott „Éljen a Szabadság“ című jutalomképünk már csak korlátolt számban áll rendelkezésre, éppen ezért figyelmeztetjük különösen vidéki előfizetőinket, hogy a képek átvételéről mielőbb gondoskodjanak. A képre a ráfizetés Budapesten 20 kr., vidéken 25 kr. Vidékről belyegekből is beküldhető az összeg.

Bébel Ágoston 600 oldalas művét a „Nő a múltban, a jelenben és a jövőben“ Népolvasótár minden olvasója Budapesten 25 krajczár és vidékről 35 krajczár kezelési költség lefizetése után megkaphatja. Vidékről belyegekből is elfogadjuk a könyv árakat.

*

A kiknek könyv, vagy kép nem jutott, megkaphatják a következő vasárnapokon a kihordótól, vagy egyenesen a kiadóhivatalban.

*

Tisztelt budapesti megrendelőinket kérjük, hogy a kihordónak füzeteket, saját érdekükben, hogy zavar ne támadjon, vissza ne adjanak.

*

Lakásváltozásról, kérjük megrendelőinket, haladéktalanul értesítsenek.

*

Elmaradt füzeteket legcélszerűbb a kihordótól, vagy levelezőlapon egyenesen a kiadóhivatalban Garay-utca 32 megreklamálni.

*

A Népolvasótár legközelebb egy gyönyörű, legalább ötven szebbnél-szebb képet tartalmazó Almanachba, a mely a leghíresebb íróktól és költőktől hoz elbeszéléseket és verseket, fog olvasóink kedveskedni. Az Almanachba a külföld munkásnépének legkiválóbb képviselői fognak cikkeket írni. Erre a díszes jutalom könyvre már jó eleve felhívjuk olvasóink figyelmét.

*

A „Népolvasótár“ a munkásnép lapja. Nem nyereszkedésre spekulál. Olvasni és terjeszteni erkölcsi kötelesség.

*

A jutalomképekhez kereteket készít 60–70 krajczártól feljebb Rabina Géza asztalos-mester, VIII., Óriás-u. 44. szám. A képkeretezést nem közvetíthetjük, sem egyéb felelőséget el nem vállalhatunk.

NÉPOLVASÓTÁR

2. szám.

Budapest, 1898. január 16.

II. évfolyam.

Szerkeszti és kiadja MEZŐFI VILMOS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Garai-utca 32.

Végrendelet.

*Eljő a nap, hogy én is meghalok
Mint annyi más előttem . . . !
S majd nélkülem forog tovább e gömb,
Hová szenvedni jöttem . . . !
Beválok én is bár lángoltam egykor,
Hideg, halott tetemnek,
S ki életemben annyiszor temettem,
Majd engem is temetnek.*

*Ha meghalok : — legyen derült az ég . . . !
Virág illatját hordja
Tavas szellője s csattogjon danát
Madárkák vig csoportja . . .
A nyomorúlt is áldja világát
S találja oly remeknek,
Hogy elfeledje minden szenvedését
Ha majd engem temetnek . . . !*

*Legyen boldogság merre ember él,
Kebel kebelre forrjon,
Barát barátját, kedves kedvesét
Ölelje hittel, forrón . . . !
Legyen hatása nemesült szavaknak
S jutalma bátor tettnek,
Ragyogjon, égjen, pezsdüljön az élet,
Ha majd engem temetnek.*

*Gyönyör reszkessen a világon át,
Fakadjon dal az ajkon,
Ne hallja senki, mikor én magam
A végsőt elsóhajtom . . .*

*Ki csak lehel a mindenség e pontján
Érezze létét szebbnek.
Siessen élni . . . és forduljon félre,
Ha majd engem temetnek . . .*

Ábrányi Emil.

A tőkés termelési rendszer.*)

— A „Népolvasótár” eredeti cikke. —

A jelenlegi nagyüzemű termelési rendszer születési éve 1764 volt, a mikor a legelső szövőgépet *Hargreave* (olvasd *Hargrév*) feltalálta. Ezen gép, melyet a feltaláló egyik leánya után *Fennynek* nevezett el, nagy tőkélyre emelte a szövőipart. Míg a kézműves szövő egyszerre csak két fonált szöhetett, „de az ilyen szövőművészek oly ritkák voltak, mint a kétfejű emberek”, addig a *Jenny* már kezdetleges alakjában is egyszerre 12—18 szövőhajócskával működött és kezelésére egy ember elegendő volt. Ezen gép új találmányok és a gőz, később a villany felhasználása által annyira fejlesztetett, hogy ma már egy szövőgép a legbonyolultabb mintájú szöveteket képes kifogástalanul és hihetlenül gyorsan elkészíteni és kezelését egy tanulatlan nő vagy fiatal munkás végezheti.

Hasonlóan alakult át az ipar minden tere a géptechnika fejlődése folytán. Nincs emberi munka, melyet ma géppel olcsóbban, gyorsabban és tökéletesebben pótolni ne lehetne. Bámulatos, hogy mily óriási mértékben növelte a nagyüzemi termelés a társadalom termelési képességét.

A kis üzemek korszakában egy *szegkovács* kalapácsesal és üllővel 13 órai munkaidő mellett a legfárasztóbb munkával naponkint legfőlegb 2000 kisebb és 1500 nagyobb csizmaszeget vagy 1000 patkószeget tudott készíteni. Ma oly gyors a szegek előállítása, hogy egy egyetlen gép naponkint több mint 100,000 szeget készít, sőt léteznek olyan gépek, a melyek két és több sodronyt dolgoznak fel egyszerre és egymagukban egy fél millió szeget állítanak elő. Hogy milyen olcsóvá tette a nagyüzem a termelést, kitűnik abból, hogy egy tanulatlan munkás hat ilyen gépre képes felügyelni és ennek folytán természetesen a szeg ára fölötte csekély. Annak idején a kovácsolt szeg csomagja 40—50 krajczárba került, jelenleg néhány krajczárért ezer sodronyszeget kaphatni.

A *gombostű* gyártásánál egy sodronytekercset a megfelelő módon a gépbe kell helyezni, a végét megerősíteni és a többi elvégzi a majdnem emberhez hasonló gép érző ujjával. Egy gép percenkint 180 gombostűt szolgáltat, szétdarabolja a sodronyt, előkészíti a tű fejét, meghegyesíti és a kívánt helyre gyűjti az

*) Lásd a „Népolvasótár” 1337. számának első cikkét.

elkészített tüket. Naponként 180,000 gombostüt képes egy gép előállítani. *Srhönhoff*, Németország konzulja (kereskedelmi ügyvivő) az Egyesült Államokban hivatalos jelentésében leírja, hogy egy gombostügyárat látogatott meg, mely 70 géppel dolgozik. A gyár naponként $7\frac{1}{2}$ millió gombostüt állít elő. Az összes gépet *három ember kezeli* és egy gépész látja el a javítási munkálatokat.

Smith (olv. Szmisz) Ádám, a híres angol nemzetgazdász**) idejében valóságos csodának tekintették, hogy 10 munkás a legügyesebb munkamegosztás mellett 48,000 gombostüt készített egy nap alatt. Ma, a midőn a megosztott munka működése a gépre ruházott át három munkás $7\frac{1}{2}$ millió tüt állít elő.

A termelési képesség minden téren hasonló arányokat öltött. Az összes művelt államok átalakultak és átalakulnak ipari államokká. Hogy csak egy példát említsek, Ausztria nagy iparának fejlődését a következő statisztika tünteti fel:

Ausztriában működött:

1841-ben	312	gőzgép	7,100	lóerővel***)
1852-ben	1,182	„	49,800	„
1863-ban	4,416	„	336,000	„
1875-ben	12,390	„	1.275,000	„
1888-ban	?	„	2.150,000	„

Ezt az utat Magyarországnak is meg kell tenni és mindennap tanubizonyságot tesz arról, hogy az összes állami és társadalmi tényezők közreműködnek abban, hogy országunkat, mely eddigelé tulnyomóan földművelő (agrár) állam, ipari állammá alakítsák át. Nagyon lendítene e téren természetesen, ha Magyarországon az *önálló vámterület* létesülne, mely esetben a védvámok folytán magyarországi nagyipar képződne.

A gépek megteszik átalakító hatásukat a földművelés terén is. Szinte tüneményszerűeknek mondhatók a találmányok a földművelés és a vele szoros összefüggésben levő földművelési ipar terén. Még a 18-ik század derekáig Európában oly földművelési szerszámok voltak használatban, a melyek az ó-kori rómaiak idejéből származnak. Főleg a legfontosabb szerszám, az eke volt lehető legkezdetlegesebb. Csak az elmúlt század vége felé jött használatba az újabb szerkezetű eke, a melylyel a talajt majd egy méter mélyre lehet felszántani. De nemcsak a talaj fokozódó termékenyítését idézték elő a találmányok, hanem a megtakarítást az emberi erőkön is.

Csakhamar meghódította a gőzgép a földművelést is és ma már igen sok helyen, természetesen első sorban és legnagyobb mértékben nagybirtokokon, gőzgépekkel végzik nemcsak a szántást, hanem a vetést, a cséplést, szecs kavágást, aratást, olajsajtolást stb.

Az óriási arányu termelés természetszerűen maga után vonta a kereskedelemnek óriási mértékben történt fejlődését és ezzel egyetemben a közlekedés minden ágának fellendülését.

**) *Smith* élt 1723-tól 1790-ig.

***) A gőz erejét „lóerő“-vel mérik és értendő ezalatt oly erő, mely 75 kilogramm súlyt 1 méterre képes emelni.

Óriási vasuthálózat borítja az egész világot. Távirda és távbeszélő hálózat köti össze az egyes országokat és helységeket, és hogy az egyes országokban és városokban az írásbeli érintkezés mily nagy mérveket öltött, kitűnik abból a körülményből, hogy a huszonöt év óta létező világposta egylet, mely mintegy $98\frac{1}{2}$ millió négyszög kilométer területen több mint egy milliárd (ezer millió) embert ölel fel, 1896-ban 28,000 millió, tehát naponként 80 millió küldeményt közvetít. A postaintézetek száma 1873-ban 85,443 volt a világposta területén, 1893-ban már 197,000, jelenleg (1896-ban) több mint 220,000.

A tőkés termelési korszak külsőleg is teljesen átalakította az emberek életkörülményeit. A javak óriási számban történt gyarapodásával az emberi élet minden oldalán, — *habár fölötté aránytalanul!* — nőtt a kényelem és élvezetbőség. Jellemző, hogy csak egyényt említek a világosság terén tapasztalható átalakulás. A régi fáklya és olajvilágítás eltűnt, sőt nagy városok vagyonosabb lakóinak lakásaiból a petróleum világítás is. Helyüket elfoglalta javarészből a gáz (légszesz), melynek készítését 1797-ben az angol *Murdock* (olvasd Mördökk) találta fel. Ezt igen sok helyen kiszorította már a villanyvilágítás, mely most oly mérvben használtatik, hogy a jelenleg működő összes villamos iv lámpák elegendők volna arra, hogy egy 20000 kilométer hosszú útat oly módon megvilágíthatnának, hogy az ut minden részén kényelmesen lehetne egy ujságot olvasni.

Hasonló kényelmet teremtett a nagyüzemi termelés az emberi élet minden terén, de természetesen csak a vagyonos osztály tagjai számára, mert a munkálkodó népnek a nagyüzemi termelésnek nem előnyei hanem csak hátrányai jutottak osztályrészlül.

Kiemelendő a nagyüzi termelés *nemzetközi* volta.

Mig 100 évvel ezelőtt Európának majdnem minden egyes városa egy elkülönített önálló gazdasági közösség volt, addig jelenleg az egész világ termelése annyira össze van kapcsolva és összefügg mint egy óramű keréke. Egy szövőgyárban például amerikai vagy indiai pamut, vagy ausztráliai gyapjút dolgoznak fel a gépek, a melyeket Angliában angol, spanyol vagy svéd vasból készítettek. A gépolajat Oroszország szolgáltatja, a festőanyagot Németország és a keményítőt magyar búzából csinálták. Az egész világ egy műhelylyé lett!

A nagyipar termékeit nem bírja mind otthon értékesíteni, szüksége van eddig elzárt piacok megnyitására és már megnyitott piacok biztosítására. E célra szolgál az egyes államok hadiereje. Mesébe illő dolog ma már arról beszélni, hogy az egyes országok hadiereje a „haza és népének“ védelmét képezik. Belátó emberek előtt tisztán és világosan áll azon tény, hogy a jelenkori militarizmus egyedül és kizárólag a nagyipar és világkereskedelem szolgálatában áll. Ennek megfelel a hadseregeknek és fenntartási költségüknek ama óriási szaporodása, mely a kapitalisztikus termeléssel jár kapcsolatban. Ausztria-Magyarország évente 150 millió forintot ad ki a katonaságra, a jelenlegi hadlétszám béke idején 355,000

ember, háboru idején 1,818.000 ember. *Harmincz év óta 1867—1897-ig*, Ausztria-Magyarország több mint 3000 millió forintot adott ki a katonai czélokra. Európa hat „nagy hatalma“ (Német-, Angol-, Francia-, Olasz-, Oroszország és Ausztria-Magyarország) évenként összesen több mint 1700 millió forintot ad ki a katonai czélokra, hadseregük létszáma békében összesen három millió ember, háboruban mintegy 22 millió ember. *Háboru esetén Európában minden tizenöt lélekre (asszonyt, csecsemőt bele-számítva) esik egy katona!*

Hogy a militarizmus céljaira kiadott ilyen óriási összegek mellett a mai állam kulturális (közművelődési) kötelességeit el kell hogy mulassa az magától értetődik. Aránytalanul kevés az az összeg, a melyet pld. iskolai czélokra fordíthat. Ausztria-Magyarország népoktatásra csak 12 millió forintot szán évenként, a katonai kiadások egy tizenharmadát.

Kétségtelen, hogy a nagy ipari termelés a társadalom termelési képességét és az emberi élet kényelmét bámulatraméltó módon emelte és fejlesztette. De a gazdasági fejlődésnek, főleg a mai korszakában, fényoldalai mellett megvannak, sőt tulsujban, árnyoldalai.

Egyrészt élvezetet és kényelmet ad, másrészt millió emberek gazdasági létét teszi tönkre és még számosabb embert ver a gazdasági kizsákmányoltatás bilincseibe.

Óriási vagyon halmozódik fel az egyik oldalon. Pénzintézetek és egyes nagytőkések birják a „nemzeti vagyon“ óriási nagy részét. A „haza földje“ a csekély számú nagybirtokosok tulajdonát képezi, Magyarországon pld. 19,174 személy mágnás és főpap; bir több mint 25 millió hold birtokot, a mi „tejjel mézzel folyó édes hazánk“ termőföldének több mint a felét, míg ellenben 2½ millió kisbirtokos alig 15 millió hold földet nevezhet magáénak. Magyarország azaz állam, a melybe legtöbb fidei commissum (hitbizomány) van, és ezek közül több mint a fele az utolsó tizében lett azzá.

A kereskedelmi és ipari tőke mind kevesebb kezekben összpontosul. A verseny, mely jellegzetes vonása a mai gazdasági rendszernek a nagyüzemű termelésnek mindinkább fokozódó fejlődését teszi szükségessé oly fokig, hogy az egyes nagytőkések csoportokká egyesülnek az egész világ kiaknázása céljából. Megalakulnak a ringek, trust-ok (olv. tröszt), cartellek. Ismeretes az a szövetség, a melyet a legnagyobb amerikai és orosz petroleum-társaság kötött, a célból, hogy egymás között megosszák a világpiacát. Folyton nő azon szövetségek (kartellek) száma, amelyeket gyárosok kötnek, hogy termékeiket drágábban sózhassák a fogyasztók nyakába. Ilyen kartellek léteztek:

Északamerikában	1888-ban	21	1890-ben	59
Nagy-Britanniában	„	10	„	28
Belgiumban	„	6	„	8
Oroszországban	„	3	„	6
Franciaországban	„	4	„	6
Ausztria-Magyarországban	„	18	„	599

Az ipar, kereskedelem és földmivelés terén uralkodóvá lett nagy tőkével szemben a kisiparos, kis kereskedő és kis gazda nem tud boldogulni, hanem elpusztul és lesüllyed a vagyontalan osztály soraiba. Egy két gyár a kisiparosok százait teszi tönkre, egy-két nagybirtok a kis birtokosok ezreit szivja fel. Hiába küzd a kisiparos, a mennyiben 14, 16, sőt 18 óráig dolgozik körömszakadtáig és fizetett munkások helyett tanoncokkal, feleségével és gyermekeivel; hiába kísérli meg a kis gazda a menekülés minden módját, a nagy tőke könyörtelenül gázol keresztül évenként a „kisemberek tizezein.“

Évenként vagy tiz százaléka a kisiparosoknak megy tönkre. Magyarországra az utolsó 20 év óta több mint 70.300 kiscgazda pusztult el. A magyarországi földbirtokost jelenleg több mint 2000 millió adóság terheli. Az ország egyes részeiben a kisbirtok átlag 180 frt adósággal van holdankint megterhelve, kiscgazda csak bérlő a „saját“ birtokán, a nagy tőke bérlője.

A munkásosztály folyton nyer erősödést az elpusztult kisiparosok, kiskereskedők és kiscgazdák által és nehezen viselve a a jelenlegi gazdasági rendszer által rárótt terheket, elégtelenül a mai világrénddel szünetlenül szervezkedik, hogy egy jobbat és tökéletesebbet teremtsen!

Rába Sándor.

A proletár sorsa.

Irta: Aszalai Antal.

(Vége.)

Leánya nem bírta ki soká a kegyetlen bánásmódot s az állandó koplalást. Egy éjjel megszökött. Ez némileg kijózanította Tóthot. De midőn szomszédjai azt mesélték, hogy a leányát elegáns fogatban látták egy nagy urral, újból s még erősebben adta magát az ivásnak.

Ezután már folyton vendége volt rövidebb hosszabb időre a megfigyelő intézetnek. Egyszer azután állandóan ott tartották, s kijelentették, hogy gyógyíthatatlan.

A munkanélküliség a zseniális munkából élőhalottat csinált. Tóth Mihály munkanélkülisége, ebből a szerencsétlen helyzetből kifolyó iszákossága teljes elzüllése és megörülése nem maradhatott mélyebb következmények nélkül feleségének lelki életére sem.

A férj éveken tartó munkanélküliségének mindenekelőtt az lett a következménye, hogy a nőnek kettőzött szorgalommal kellett dolgoznia, hogy a mindennapi kenyeret, emésztő gépmunkával az egész család számára megkeressé. A derék asszony, ki férjének ép oly hü társa volt a szerencsétlenség közepette, mint a jó sorsban, ezt a gyenge erőit túlhaladó feladatot panasz nélkül látta vállalaira nehezedni, sőt örülni látszott, hogy könnyíthet férje gondjain.

Az erejét meghaladó munkával sikerült is a derék asszonynak, a szükségletek fedezésén felül leánya neveléséről is gondoskodni.

Csakhogy a viszonyok nem állandóak, változnak azok s az embert is megváltoztatják. Amint Tóth az ivás lejtőjén mind lejjebb süllyedt a teljes elzúllás rút posványába, a nőnek, ki eddig hősiiesen felelt meg súlyos kötelességeinek, erkölcsi ereje, kitartása megcsappánt.

Utóvégre is csak azért dolgozni, hogy férje minél többet ihassék, ő maga pedig minél több ütésben részesüljön, ezt a kellemesnek nem nevezhető sorsot, a legkitartóbb erkölcsi erejű asszony sem fogja soká elviselhetni.

Nem is tarthatott ez így sokáig.

A szorgalom, mely nem kapja meg a maga jól megérdemelt jutalmát, elenyészlik; elfonnyad, mint a virág, melytől elvonták az éltető nap melegét, vagy a táplálékot adó talajt.

Hát a szerelem s a hitvesi kötelességérzet?

Ezek is csak kellő gondozással élnek meg. Mit sem könnyebb kiirtani, mint a szerelmet. S mi sem alkalmasabb a szerelem utolsó szikrájának a kioltására, mint egy zsarnokoskodó férj, ki részegségében utalatos s kezében korbácsot suhint.

Kötelességérzet pedig, csak ott maradhat meg, hol a kötelesség mellett megfelelő arányú jog is van. De a hol a kötelesség örült munkában, a jog pedig csak szidalmaknak s korbácsütéseknek türelmes elszenvedésében nyilvánul, ott a kötelességérzet számára a talaj valóban nem kedvező. Amint a szidalmak sértések, melyekben a nő a részeg férj részéről részesült, szaporodtak, úgy csökkent a nő szorgalma. Hanyag lett s végül oly közöny fogta el a szerencsétlen feleséget, hogy napokig is elült volna ölberakott kezekkel. Lassanként ott hagyták munkaadói s így kénytelen kelletlen tétlenséghez szokott. A semmittevés pedig — az átkozott, édes semmittevés — az ördögpárnája, a vétek szülőanyja.

Ezután Tóthné elveszítvén teljesen ellenálló erejét, fokozatosan demoralizálódott. Az ocsmány bánásmód, melyben a munkanélküliség folytán elzúllásbe és örültségbe kergetett férje részesítette, kedvetlenné és közönyössé tette minden iránt, a mi környezte.

A folytonos szidalmak, melyekben részesült szerencsétlen férjétől becsületérzetét vették el és koptatták le. Már nem talált volna abban semmi becstelenséget, ha testét az utcán kínálja minden jött-mentnek, hiszen férje folyton ezt hangoztatta fülébe, mindig ezzel vádolta.

Az elkoptatott becsületérzet után pedig végzettszerűleg kopik el a becsület. Tóthnénál is ugyanez történt. A becsület maga nem egyéb, mint megszokás s ha viszonyaink megváltoznak, akkor azt, a mit azelőtt becstelennek néztünk, ezután már egészen becsületes dolognak fogjuk tekinteni. S ha egy azelőtt tisztességes asszonyt a viszonyok arra kényszerítenek, hogy testét adja el, akkor

ez a lealázó tény az ő fogalmai szerint nem lealázó, nem becs-telen.

Tóthné a viszonyok, melyek férje állandó munkanélküliségének a következményei voltak, már e végső lépésre sodorták.

E becs-telen élet pedig, mely a legaljasabb, a természet ellen elkövetett vétkek sorozata, nemcsak, hogy maga a nyomor szü-lötte, de maga is nyomort nemz.

Tóthné lassankint minden nélkülözhető és nélkülözhetlent zálogházba vett. Néhány fillérből napokig volt kénytelen élni.

Leányának megszökése és férjének megőrülése után egy kis kuczkóban húzódott meg, egy nagy bércaszárnya lépcsőházának a nyomorult zugában, hol csak kegyelemből türték meg. E „lakás” nyomorusága kigunyolt minden költői képzeletet. Butorzata egy marok rothadt szalma volt, melyen összehúzódva pihent a szeren-csétlen nő.

E nyomor helyéről hívták el egy napon férjéhez, ki már végét járta.

A szerencsétlen örült borzasztó látványt nyújtott.

Az egykor erős férfiú már csak romja volt önmagának Szei-leme teljesen elsötétült s szemeiből, melyekből azelőtt az érte-lmes, sőt zseniális elme fénye sugárzott ki, most csak bárgyu fájdalommat lehetett kiolvasni.

E borzasztóan megtörött ember látása Tóthnének is meg-adta az utolsó csapást.

Megtörve, rongyosan vonszolta testét az utcákon kodulva hátralevő napjaiban egy-egy falat kenyérért.

A rongyos, tipegős koldusasszony az utcai gyerekek guny-tárgya volt.

Egy kemény téli napon megfagyva, éhenhalva találták meg nyomorult lakásában.

Itt a gyilkos!

— Képhez. —

A török világból mutat be egy tragikus jelenetet jelen képünk. Két engesztelhetetlen ellenség összekerült, az erősebb leütötte a másikat.

Az elmenekült gyilkost megragadták a poroszlók és vitték vissza ahhoz a házhoz, a melyben áldozata kiterítve feküdt.

— Itt a gyilkos!

Hangzott a vérfagyasztó kiáltás, a mint a nyomorult kísérői-vel belépett a szobába.

Az áldozat gyermekei megakarják rohanni a sötéten maga elé tekintő gyilkost, de visszatartják őket.

— A gyilkos elnyeri megérdemelt büntetését a kadinál (török bíró).

Nyugtatják meg az elkeseredett ifjakat.

A török igazságszolgáltatás pedig kegyetlen: fogat fogért, szemet szemért, ez a jelszava.

Itt a gyilkos!

A télről.

Csikorgó hideg van. A városligeti tó jéggé fagyott tükrén vigan, kipirult arczezal repülnek a társadalom kiválasztottjai. A kerítésen kívül egy, a nagy hideg daczára is csak kék munkás-zubbonyba öltözött férfi áll. Elkeseredéssel szívében szemléli az előtte vigan repülőket. Lelki szemei előtt megjelennek neje és gyermekei, a mint otthon, a fütetlen szobában a szalmazsákra kuporodnak. Várják haza a családapát, ki megígérte, hogy estére ennivalót fog hozni. Már végig járta az összes gyárat, de munkát sehol sem tudott kapni. Mitévő legyen. Utolsó holmiját, a felesége nagy kendőjét ma eladta és csak az érte kapott néhány krajczár képezi összes vagyonát.

Ezalatt leborult az est és a korcsolyázók nagy része vigan enyelegve és hangos kaczagás között indult hazafelé. A mi emberünk is a hidegtől megmerevedett tagokkal lassan hazafelé tartott. Szomorú gondolatok kergették egymást agyában. Zsebében a néhány krajczár kenyérre sem elég, kinek adja azt, lakjon ő jól vele vagy vigye gyermekeinek. Minduntalan felmerült benne az a gondolat, hogy a legjobb lesz, ha felköti magát a legközelebbi fára vagy beleveti magát a zajló Dunába, de életösztone és családjához való ragaszkodása mindig legyőzte e gondolatot.

Gondolatai közepett egy péküzlet elé ért. Bement, hogy meglevő pénzeért kenyeret vásároljon. Ekkor különös gondolat villant meg agyában. Az üzletben egy öreg ember volt egyedül, az alkalom kedvező. Nyugodtságot erőszakolt magára és midőn az öreg a pénzes ládát kinyitotta, öklével nagyot csapott az öregre, ki eszméletlenül összerogyott, erre belemarkolt a pénzbe és elrohant...

Minek folytatnám e történetet, végződik ez ott, a hol ezek végződni szoktak: a fegyházban.

Ilyen a tél. Mily különböző érzelmekkel fogadják ezt, a szegény munkás és a gazdag tőkepénzes. A gazdag ficsurt mint mindig, úgy most is öröm fogja el. Kéjes érzélemmel gondolja el, hogy a korcsolyázás és bálozás alkalmával mennyi élvezetre és kalandra nyílik alkalma. Ha ezt is megunja, esetleg elmegy Nizzába. Ő tehát a télnek is örvend; őt bundájába burkolózva nem kinozza a hideg, ő nem koplal napszámra, ő az életnek csak örömeit élvezi. A munkást ezuttal is keserűség fogja el. Elgondolja, hogy mi mindenre volna neki és hozzátartozóinak szüksége. Kellene jó meleg télruha, kellene tüzelő, hogy apró gyermekeit meg ne vegye a hideg. Kellene jobb táplálék, de persze mindez csak kellene, megszerezni nem bírja, mert a tél beálltával a munka is megcsappant és a gyáros bizony irgalmatlanul kitette. Pénze elfogy és enni mégis kell. Az a korgó fenevad belülről folyton követelődzik és minden bűnre rávisz.

Bérencz újságírók és „tudósok“ még is elég bátorsággal bírnak hirdetni, hogy a mai társadalom nagyon jól van berendezve, mily szép életet élnek a gazdagok, mily fölségesen koplalnak a szegények. Mily gyönyörű harmónia, valóban öröm nézni.

Schimek Mór.

Tele van a szívem . . .

*Tele van a szívem színültig,
Sötét bánattal van tele,
És a keservek árja mégis
Tovább s tovább gyülik bele.*

*Tele van a tenger, de mégis
A hány ár: mind belé szakad,
Oh, mert, a hol mélységet érez,
Oda zúdul minden patak.*

Szabó Endre.

Páter Naplopó titkos gondolatai.

Csinyján bánj az apáczával,
mert mamácza lesz belőle.

*

Nehéz két gazdát szolgálni, hej,
hát még két gazdasszonyt!

*

Ha fiatal házaspár elválnak egymástól,
sohasem válási okot,
hanem a gyontató pátert kell kutatni.

*

Bejön ma hozzám a Savanyu
Kiss András, elem tolja a hülye
porontyát és azt mondja:

— Megkövetöm a főtisztelendő
urat, vögyék be ezt a gyerököt,
papnak, mer olyan málé a szögény,
hogy másnak nem való!

Persze, hogy kidobtam.

*

Minden zsáknak akad feltja csak a papzsáknak nem.

*

Hé János gazda — szólitom meg Kajlaorru Nagy János
uramat — hát hogy van a leánya? Használt-e neki a püspöki áldás,
a mit a tavalyi búcsún kapott.
Azt mondja rá az istentelen:

— Használt főtisztelendő ur, de mennyire használt! Most is áldott állapotban van tőle a szegény.
Na erről én igazán nem tehetek.

*

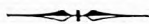
Mindegy, az én kedves nótám még is csak így hangzik:

A pap.

Pap az Isten katonája,
Helyretyutyutyu!
Bokáig ér a szoknyája
Helyretyutyutyu!
Érhetne az sokkal alább
Helyretyu!
Mégis kilátszik a lóláb
Helyretyutyutyu!

A pap mentül szebb, kövérebb
Helyretyutyutyu!
Népe annál ösztövérebb
Helyretyutyutyu!
Egy zabon él a lovával
Helyretyu!
Nem bir ő a potrohával
Helyretyutyutyu!

Ez az egész Magyarország
Helyretyutyutyu!
Egy gyönyörű papi jószág
Helyretyutyutyu!
Papok gazdálkodnak rajta
Helyretyu!
Mint a kukacok a sajtba'
Helyretyutyutyu!

János bácsi meg Pista bácsi igazmondásai.

— Hallotta már János, hogy az alszögi körből elvitték a vörös zászlót?

— Hallottam!

— Hát mán ezt minek tették, hiszen nem vét az a vörös posztó senkinek!

— Minek? Minek? Hát nem tudja kelmed, hogy a vöröstől vadul a bika.

— Vagy ugy.

*

— Hallja Pista bácsi, behozzák az Alföldön a jobbagyságot.

— Nem hozzák azt be János bácsi.

— Mér' nem?

Azé' mer ha behoznák, megforditnók a furkóst, osztán azzal a részivel üténék, a mivel bennünket ütöttek.

— De hát ha késő lesz már akkor koma, nem előbb kellene ezt megtennünk?

— Nem a, tudja-e kend, hogy az *üt legjobbat, a ki legutoljára üt.*

*

Már én ugy tapasztalom, hogy a mi helyzetünk napról-napra rosszabbodik. Megadóztatják a kenyerünket, a szalonánkat, a sonkánkat, mindent.

— Soh'se búsúljon azon Urambátyám.

— Már mér ne búsúnék.

— Hát azé, mer még megérjük, hogy a levegőre is vetnek ki adót.

*

— Mit szól az önálló vámterülethez, Urambátyám.

— Mit azt mondom, hogy nem okos ember az, a ki az uraknak hisz, mert azok értik a népbolonditást. Eddig az osztrák tőkepenészek szedték az epret mi tőlünk, ha az önálló vámterü-

letünk meglesz, akkor meg a magyar tökepezések nyúznak meg bennünket.

— Igaza van, Urambátyám . . .

Mibaszna András közrendőr válogatott köpködései.

A minapában szoczimiska-gyűlésen voltam. Hát csak ordit ott mellettem egy fiatal embör, hogy:

— Ijön, igaza van a szónoknak!

Ne ordíjon mondok én erre és szeliden oldalba bököm.

Erre még neki állt feljebb.

— Ne lökdösöjjön itt — aszondja — ez nem rendőrörszoba.

Megállj gézengúz gondolok magamba és Pista kollegával közrefogtuk és tapéntatosan, de erélylyel vittük a kapitányságra.

Azt hiszik, hogy szivesen gyütt! Dehogy, folyton ordított: hogy ő nem tolvaj, nem rabió, mit akarunk tőle!

— Ne lármáz öcsém, — mondok neki szeliden — az apád istenit, majd megmondja

azt a vitéz kapitány ur!

Meg is mondta. Három napra zártuk be a hunczut szoczimiskáját?

Ugy köll neki, minek ordított. a mikor nem volt muszáj.

*

Szoczimiska fogdosáson voltunk. Össze is kapkodtunk vagy huszonötöt. Azt mind begyömösöztük a tolonczkoesiba, ugy vittük őket a tolonczházba.

Hát a mint ott ülök hátul egyszerre csak hallom, hogy énekelnek ám odabenn. Mi a csuda elmélkedek, ilyet tán még a nagyapám se hallott. Tolonczkocsiban énekelni! Pedig bizony azt tették. Valami francia nóta volt. Megkérdeztem az egyiket, hogy hívják azt a nótát. Azt mondta:

— Marzelajze!

A merre mentünk mindenki megállt. Az egyik utcasarkon pedig egy csomó munkásember levette a kalapját és ugy hallgatta.

Nem tudtam mitevő legyek. A nacsságos kapitány ur arra nézve nem adott regulát, hogy mit tegyek, ha a tolonczkocsiban énekelnek. Hadtam hát őket had zengjék a marzelajzet.

*

Hanem az igazat megvallva, én nem tudom, hogy miért hajszoljuk mi azokat a szociálmiskákat. Eleinte azt hittük, hogy azok tolvajok, betörők, rablók, gyilkosok, de azután láttuk, hogy nagyon békességös emberek. Minek csukják be hát őket?

Alighanem azért, hogy me .int kiörösszék!

Persze, ez az igazság.

Azért, hát csak rajta, kapkodjuk a szociálmiskákat.

Ima.

*Mély tisztelettel nyujtom fel tehozzád
Felséges Isten a kérvényemet:
Csupán egy kunyhót adj nekem Uram,
Hová a szél is csak gyalog mehet.*

*Egy kis patak mellette folyon el,
S rigó daloljon fenn a lombokon;
Az udvaron egy göndör kis malacz
S egy tarka tyuk elég lesz, gondolom.*

*Szobám legyen hűs, és télen meleg,
S ingóságaim közt egy szép barna leány,
Virágszag és pogácsa illata
Lengjen be és ki kunyhóm ablakán.*

*S a kis pinczének öblös rejtekén
Bort, sört mindig bőven találjak én,
És egy zsák pénzt a mely el sohse fogy...
Akkor Uram, megélek valahogy.*

Gárdonyi Géza.

Világkrónika.

— Sikkasztó lovag. A krakkói viszontbiztosító társaságnál Kiszkovszky pénztáros 150,000 forintot sikkasztott el. A derék gazember máskülönben lovag, aki előtt a sikkasztás is lovagias valami...

— Az asszony miatt. Conyban egy Ferrero nevű karabinieri valami asszony miatt támadt czivakodás közben megölte barátját. Ferrero elmenekült.

— Rablógyilkosság. Lodzban Redlich Mária földbirtokosnő házába nyolcz rabló tört be és pénzt követelt. Az asszony fegyvert ragadott, de a rablók egyike reá sütötte pisztolyát

és a birtokosnő összerogyott. Ekkor botokkal ütötték agyon s miután az asszony fegyverét és pénzét elvették, elillantak.

— Dinamit. A spanyolországi sanmanjoyai gyárban 200 kgr dinamit felrobbant. A gyár teljesen elpusztult. Két ember meghalt és sok súlyosan megsebesült.

— Gyilkos asszony. Esztergomban Dajcsér Teréz Petelka Albert bányászt késsel orozva meggyilkolta. A gyilkos asszonyt a csendőrök elfogták.

— Ujok az öngyilkosságra. Bozenben ifj. Prantl József agyonlőtte magát, mert valami kerékpárügyben egy fogadást veszített el.

— Hajó-égés. A Neworleansból Triesztbe „Gottfried-Schenker“ magyar-osztrák kereskedelmi hajón tűz támadt. A tenger felől 2 gőzös működött fecskendőivel és nagy víztömegeket vezettek a hajóra, amelyen óriási mennyiségű karton- és jutarakomány égett el.

— Egy gyermek meggyilkolása. Marcilleben egy kilencz éves leánykát megfojtva találtak meg. A lakosság a borzasztó eset miatt nagyon föl van ingerülve.

— Katasztrófa a népgyűlésen. Landauban, egy délamerikai városban, népgyűlés alkalmával, a padlózat beszakadt és sokakat agyontemetett.

— Féltékeny szerető. Triesztben a 97-ik gyalogezredhez tartozó egyik katona mellbe szurta kedvesét, akit hűtlenséggel gyanúsított. A legény azután magára lőtt.

— Hajószerecsétlenség. Antwerpen közelében a „Friedland“ hajón robbanás történt; hét ember meghalt. — Nikolajewhez közel az „Erignano“ osztrák-magyar kereskedelmi hajó jégtáblák közé került és elsüllyedt.

— Az örült asszony rémtette. Lembergben egy ismert tanférfit neje örülési rohamában a robogó vonat elé vetette magát. Holtan huzták ki a kerekek alól.

— Vonatösszeütközés. Durbannál (London környékén) hamis jelzés következtében egy gyorsvonat nekirohant egy személyvonatnak. Számosan megsebesültek, 4 asszony pedig mrghalt.

— Oriási vihar. Oportóban irtózatos vihar dühöngött, mely fákat szaggatott ki és háztetőket sodort le. Egy portugál hajót széttört árbócokkal és legénység nélkül találtak.

— Zátonyra jutott hajó. Az „Undine“ norvég bárka, egy viharban a portugál parton zátonyra jutott. A legénység közül két ember a hullámok közt lelte halálát, nyolcz megmenekült.

— Leszurt herceg. Tifliszben egy 80 éves, rossz-hirű ügynök Bagratin Machranszky herceget tördőfessel leszurta. Azután magát ölte meg.

Az
ták. A k
tőt gyűj
közben

Kö
állandó
Megjegy
zésnek

P
ezért ma
C

a papok
után pe
bornyut
gári osz
lyeknek
lajtorján
— Illet
azon a

S
birálás
tetszik.

N
miatt ja
sul vett

R

meik: C
S
S

de nem
közlése

C
lapok k

A
eiső né
meg és
Wesselé
sen köz
volt a l
képével
harczró
különös

I

ság“ ,

Batta
Bodó

János
lovits
Hezső

Gábor

István

Szerkesztői üzenetek.

Az előfizető gyűjtők az ígért jutalomkönyvet a múlt héten megkapták. A kiknek nem jutott vagy azért nem kaptak, mert nem három előfizetőt gyűjtöttek, vagy mert ha hármat, vagy többet is gyűjtöttek, azok időközben elmaradtak.

Költevényeket nem kérünk, ellenben a jelen számunkban bemutatott állandó alakok szájába illő, humoros mondásokat bárkitől szívesen fogadunk. Megjegyezvén, hogy csak azt közöljük, a mit jónak tartunk és senki mellőzésnek ne vegye, ha beküldöttjét esetleg nem közöljük.

P. József Budapest. Megelőző talánymegfejtését nem kaptuk meg, ezért maradt ki. A nyerés a véletlentől függ, mert sorsolás útján történik.

Cs. Dusan Budapest. A „Szabadkőművesek“ elnevezés alatt valamikor a papok népbuító uralma ellen szövetkeztek felvilágosodott emberek. Miután pedig üldöztek őket titkosan szervezkedtek és működtek. Az aranybornyut imádó és minden nemesebb eszmét lábbaltipró most uralkodó polgári osztály, a szabadkőművesség jelszó alatt stréber klikkeket alkot, melyeknek czélja az, hogy egymást emeljék a társadalmi rang- és vagyonslajtorján. A külvilág előtt pedig a jótékonyt fittogatják. Tehát svindli. — Illetőségi jogot csak az szerezhethet, a ki nagykoru és legalább 4 évig azon a helyen adót fizet és erkölcsileg kifogástalan.

Sch. Ferencz, géplakatos Arad. Egy elismert költőnek adtuk át megbirálás végett. Ha az jónak találja jön, ha nem, nem közölhetjük. Nekünk tetszik.

N. Antal, Budapest. Csinos és érzés is van benne, de formai okok miatt javításra szorul. Így tehát nem közölhető. A lakásváltoztatást tudomásul vettük. Üdvözet.

R. Juliska, Budapest. Több előfizető van, de bizalmi férfi nincs. Czi-meik: Csiszár J. temető-u. 201. sz. Csákán I. ifj. Kalvária-u. 224.

Sch. Mór, Budapest. Ügyes. A mint látja közöljük.

Sz. János, Budapest. Csinosak és nem közönséges érzésre vallanak, de nem ütik meg azt a mértéket, a melyet a Népolvasótár a költemények közlésekor maga elé tűz

Cs. A., Arad. A sorsolást elhalasztották. Annak idején az összes napilapok közölni fogják. Kísérje figyelemmel.

A legmelegebben ajánljuk minden oivasónknak „Weitling Vilmos a legcisző német kommunista élete és tanítása“ czimű munkát, a mely most jelent meg és kapható példánya 25 krajczárért a Népszava könyvkereskedésében Wesselényi-utca 19/b. A megrendelést a Népolvasótár kiadóhivatala is szívesen közvetíti. Ez a munka Jézus Krisztusról szól és bebizonyítja, hogy Jézus volt a legelső szocialista. A 160 oldalas, csinos kiállítású, Jézus két arczképével díszített munka elmondja a szervezkedett munkásnép felfogását a harcokról, vallásról, istenről, államról stb. Vonzó, érdekesítő, tanulságos és különösen valóságos kedélyekre megfizethetetlen becsü. Irta: Mezőfi Vilmos.

Munkásember olvassa és terjeszti a „Népszava“, „Népjog“, „Népszabadság“, „Népakarat“, „Népjólet“ czimű pártlapokat.

A „Népolvasótár“ 36. számában közölt betűtalány megfejése:

Takácsok.

Helyesen fejtették meg a következők:

Budapestről: Póztás Gábor, Patkovits Albert, Nagy Gábor, Batta Gyula, Röder Juliska, Petra József, Ifj. Reikala József, Bodó Károly, Oszulicz Antal (Budapest).

Vidékről: Popovits Juszi (Arad), Héger Mihályné, Égető János (H.-M.-Vásárhely), Nemes Károly (Maros-Vásárhely), Mihálovits András (Pécs), Metz István (Fogaras), Csupak Antal (Arad). Hezső Béla (Arad).

Az első jutalmat, egy érdekes tanulmányt, nyerte: Póztás Gábor, Budapest, VII., nagydiófa-utca 18. sz.

A második jutalmat, egy tanulságos röpiratot, nyerte: Metz István, Fogaras.

Irodalom.*)

A **Sozialistische Monatshefte** (Szocialisztikus havilapok, Berlin, Marienstrasse 13) most megjelent száma Garami Ernő magyar munkás tollából, felette érdekes cikket közöl Petőfi Sándorról. A halhatatlan népköltő arcsképe disziti a csinos füzetet. A füzet tartalmából kiemeljük a következőket Leon de Seilhac: A szocializmus franciaországban. Manke Vilmos: Zeneszerző és gyári-munkás. Bölsche Vilmos: A költészet szocialis alapjai. Egyes füzet ára 25 kr.

Der sozialistische Student (A szocialista tanuló, Berlin, Marienstrasse 13) ezimű havilap most megjelent, 8. számának rendkívül érdekes tartalma van. Lelkes cikkel kezdi, a melyben Németország egyetemeinek hallgatóit a szocializmushoz való csatlakozásra szólítja fel. A havilapot egyetemi hallgatók adják ki és szerkesztik is. Egyes szám ára 5 krajczár.

Akademie, a csehországi egyetemi ifjuság német és cseh nyelven megjelenő ily ezimű havilapjának mostani száma a következő tartalommal jelent meg: Smutna bilance. — Caesar: Der Sozialist in der heutigen Schule. — Fr. Modráček: O protimlovech v německé socialni demokracii. — E. Belfort Bax: Die neue Ethik. — Kirilov: Psychologický původ trestu. — Dr. Ernst Decsey: Musikgeschichte und Sozialwissenschaft. — Dr. Bruno Borcharet: Darwin. — Karl Tschuppik: Heine und der Sozialismus. — Paula Greeth: Kulturkämpfer. — Socialint hľadka. Max Popper: Nemocenské pojišťování dálnictva a léktari. — Umění. — Literatura. — Revue des revues. — Akademia. Az „Akademie“ egyes számának ára 30 krajczár. Megrendelhető Prága, Skolszka ulice 28.

Die Zeit, Bécsben megjelenő hetilap 170. száma a többek közt a következőket tartalmazza: A rabszolgaság története. Irta: Achilles dr. — A nagyváros ellen. Irta: Bahr Hermann. — A parasztok. Irta: Tschekov Antal. Előfizetési ára negyedévre 3 frt. Megrendelhető: Wien, IX/3, Günthergasse Nr. 1.

Die neue Welt, szépirodalmi hetilap legújabb száma költeményeken és elbeszéléseken kívül Bürger Ágoston híres költőről tanulmányt közöl.

*) A szerkesztőségnek beküldött könyvekről és folyóiratokról ezentul ebben a rovatban fogunk megemlékezni.

Budape

Mese
A szic
közren
Tuhut
Irma).